

Goed nieuws
voor mensen onder de zon

Dr. Jan Hoek

Goed nieuws
voor mensen onder de zon

De boodschap van Prediker

Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Bij de productie van dit boek is gebruikgemaakt van papier dat het keurmerk Forest Stewardship Council® (FSC®) draagt. Bij dit papier is het zeker dat de productie niet tot bosvernietiging heeft geleid. Ook is het papier 100% chloor- en zwavelvrij gebleekt.

www.uitgeverijboekencentrum.nl

Ontwerp omslag: Marion Rosendahl
Vormgeving binnenwerk: Gerard de Groot

ISBN 978 90 239 7118 4
NUR 707

© 2016 Uitgeverij Boekencentrum, Zoetermeer

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Ter inleiding	7
1. Lucht en leegte onder de zon	10
2. Geen nieuws onder de zon?	15
3. Een grootscheeps experiment	21
4. Op de rand van de wanhoop	26
5. De legpuzzel van het leven	31
6. God doet eeuwigheidswerk	38
7. Twee zijn beter dan een	44
8. Regels voor het verkeer met God	50
9. Lechajim! – Op het leven!	56
10. Liever in het klaaghuis	61
11. De gulden middenweg?	66
12. Vrouwe Wijsheid niet gevonden	71
13. Van een leeuw, een hond, vissen en vogels	75
14. Geloven gaat met een schreeuw	82
15. Nochtans blijven geloven	88
16. Wijsheid die het toch wint	93
17. Wijsheid om naar de stad te gaan	99
18. Wijs met ons werk	104

19.	Verwonderd over Gods werk	110
20.	Jeugd en ouderdom in perspectief	116
21.	Het laatste hoofdstuk ontbreekt	122
6	Literatuur waarnaar verwezen wordt	127

Ter inleiding

In deze meditatie luisteren we naar een bijzondere getuige van God, Prediker (Hebreeuws: *Kohelet*, wat waarschijnlijk betekent: 'die de vergadering toespreekt', Latijn: *Ecclesiastes*). Hij is een eigenzinnige stem in het Bijbelse koor, een raadselachtige figuur. Sommigen tekenen hem als een radicale twijfelaar, een randkerkelijke die bijna van zijn geloof is afgevallen of een verbitterde pessimist. Beter is het om hem juist in zijn radicale eerlijkheid als rechtgeaarde Israëliet te zien.

Prediker slaat in zijn boek sombere tonen aan. Toch wordt door de joden vanouds deze boekrol gelezen op het *Loofhuttenfeest*, het uitbundige feest dat gevierd wordt als de laatste oogst van het jaar is binnengehaald. Het is een tijd om God met vreugde de eer te geven die Hem toekomt als de Bron van alle goed. Tijdens dit feest woont iedereen een poos in een hutje. Je leeft onder een paar takken als dak, ziet zomaar de open hemel en telt 's nachts tussen de bladeren door de sterren. Dat helpt om terug te denken aan toen het volk Israël in de woestijn, op weg naar het beloofde land, leefde uit Gods hand. Ze raapten het manna, het hemelbrood, dagelijks op en dronken water uit de steenrots. Steeds weer kwamen ze met lege han-

den bij Hem en elke dag zorgde Hij voor hen. Op het Loofhuttenfeest, zittend in je hutje onder de bladeren, besef je weer je kleinheid als mens. Eigenlijk zijn wij daklozen. Alleen God kan ons beschutten. We blijven nergens met al onze zelfgebouwde zekerheden. Juist als de oogst is binnengehaald, wanneer de voorraadschuren vol zijn, komt het erop aan dit afhankelijk leven uit Gods hand niet te vergeten.

Waarom kiezen de joden ervoor om op het vrolijke Loofhuttenfeest nu juist deze boekrol te lezen? Omdat de nuchterheid van de Prediker wortelt in diepe afhankelijkheid van God. Daarom wordt zijn somberheid niet tot wanhoop en kan hij, als hij dwars door de grote vragen is heengegaan, genieten van het goede leven.

We willen naar Prediker luisteren als een indringende stem binnen het koor van bijbelschrijvers. Dat wil zeggen dat we zijn geschrift niet lezen als een losstaand boekje, maar als deel van de canon, de Heilige Schrift zoals deze door de Kerk der eeuwen als Woord van God is ontvangen en erkend. We laten hem uitspreken en vallen hem niet voortijdig in de rede, ook wanneer zijn woorden ons meer dan eens bevreedden. We geven echter steeds weer het laatste woord aan Hem die het vleesgeworden Woord is, daarbij denkend aan Hebreëen 1:1: 'Nadat God voorheen vele malen en op vele wijzen tot de vaders gesproken had door de profeten, heeft Hij in deze laatste dagen tot ons gesproken door de Zoon.' Prediker tekent de

vele raadsels voor mensen 'onder de zon'. Door het licht van Christus, de Zon van de gerechtigheid, is er echter tóch goed nieuws voor mensen onder de zon.

In dit boekje hanteren we in de regel de Herziene Statenvertaling (HSV), die we overigens herhaaldelijk met andere vertalingen vergelijken.

Veenendaal, juni 2016

J. Hoek

1. Lucht en leegte onder de zon

10 |

Lezen: Prediker 1:1-7; Jacobus 1:1-7

De auteur van dit Bijbelboek dient zich aan als ‘de zoon van David, de koning te Jeruzalem’. Vanouds is hij dan ook geïdentificeerd met Salomo. Of het inderdaad zo is dat dit boek geheel of grotendeels door hem geschreven is, kan men om allerlei redenen betwijfelen. Toch past de inhoud wel bij deze koning als zoeker naar wijsheid.

Het verhaal van Salomo als jonge prins blijft intrigeren.

Op een goede dag vraagt de HEERE hem: ‘Wat zal Ik je geven? Vraag maar wat je wilt. Elk geschenk dat je noemt, zul je ontvangen.’

En wat kiest Salomo dan? ‘Geef dan Uw dienaar een opmerkzaam hart’ (1 Koningen 3:9).

Dat is een horend hart. Een hart dat leert onderscheiden tussen goed en kwaad. Een wijs hart dat meer waard is dan een lang leven, meer dan geld en goed, meer dan roem en eer.

De meeste mensen zouden een andere keus maken. Geef mij maar veel geld, of laat mij maar heel beroemd worden en machtig...

Wijsheid – wat is het ons waard? Wie zit er te wachten op wijsheid? Diploma’s, daar gaat het om in deze wereld! Kennis is macht. Als je examens doet en je slaagt, bereik je wat. De deuren van de maatschappij gaan voor je open. Maar wie zoekt er naar de wijsheid die

God geeft als de grootste schat op aarde?

De eerste stap op het pad van de wijsheid is in elk geval *bidden* om wijsheid. Dat gebed wordt zeker verhoord, zo lezen we bij Jacobus.

| 11

Prediker is een scepticus, maar geen ongelovige.

Hij is uiterst realistisch, maar niet verbitterd. Hij is niet een mens die leeft vanuit de gedachte ‘na ons de zondvloed’: de wereld gaat toch kapot, dus laten we de dag maar plukken, laten we maar genieten van alles wat er te genieten is, totdat de bom valt...

Prediker roept ons op om te midden van de raadsels van het leven God te vrezen, dat is Hem in liefde te respecteren. Heb eerbied voor God die je nooit kunt narekenen. En raap intussen de scherven van het geluk maar op en kijk goed hoe die scherven toch wondermooi kunnen schitteren in het zonlicht.

Het zijn de kleine dingen in het leven die het hem doen. Je hoeft niet een cruise te maken op een luxe passagiersschip om gelukkig te zijn. Je kunt even dankbaar zijn met een fietstocht op de Veluwe of een wandeling langs het strand.

Het hoeft allemaal niet over rozen te gaan in je leven, het kan zijn dat je diep gewond bent door wat je hebt meegemaakt. Maar dat je dan toch troost vindt, blijdschap, een scherf van echt geluk.

Dat alles krijgen we bij Prediker herhaaldelijk te horen.

Toch is Prediker het meest bekend door het thema dat hij meteen in vers 2 aansnijdt. Dat thema is in onze taal spreekwoordelijk ge-

worden in de weergave van de klassieke Statenvertaling (SV): 'Ijdelheid der ijdelheden, zegt de Prediker, ijdelheid der ijdelheden, het is al ijdelheid.'

Ook veel mensen die weinig of niets van de Bijbel weten, kunnen deze woorden nog wel citeren.

De uitdrukking wordt trouwens vaak misverstaan. Zo kun je als je nog even in de spiegel kijkt of je haar wel goed zit, te horen krijgen: 'Ijdelheid der ijdelheden, het is ijdelheid!' Een beetje gekscherend en natuurlijk goed bedoeld. Maar dat heeft weinig te maken met wat Prediker wil zeggen.

Het gaat niet om ijdelheid als hoogmoed en zelfingenomenheid. Ijdelheid wil zeggen: ijlheid, leegte, zinloosheid.

In de Herziene Statenvertaling (HSV) lezen we: 'Een en al vluchtigheid, zegt Prediker, een en al vluchtigheid, alles is even vluchtig.'

In de Nieuwe Bijbelvertaling (NBV): 'Lucht en leegte, zegt Kohelet, lucht en leegte, alles is leegte.'

En in de Naardense Vertaling (NaV): 'Ijler dan ijl heeft Vergaarder gezegd, ijler dan ijl, alles is ijlheid!'

Het Hebreeuwse woord *hebel* (vergelijk de naam Abel in Genesis 4) is lastig te vertalen, vooral ook omdat Prediker er een woordspel mee bedrijft en het in verschillende verbanden wisselende betekenissen geeft. Het komt neer op 'damp', op tijdelijkheid, vluchtigheid, ongrijpbaarheid, ijlheid.

In vers 14 wordt die ongrijpbaarheid onderstreept met een helder beeld: 'Ik heb alle werkzaamheden gezien die er onder de zon plaats-

vinden, en zie, het was alles vluchtig en najagen van wind.' Met een schepnetje achter de wind aanlopen – wat is er zinlozer dan dat?

Is dit echt het laatste woord bij Prediker? Eindigt hij in een afgerondelijke somberheid en bitter cynisme?

Ik denk dat hij ons een belangrijke hint geeft door de herhaalde uitdrukking 'onder de zon' (vers 3, 9, 14). Dat wil zeggen dat hij de dingen beschouwt vanuit aards perspectief. Hij kijkt er van beneden tegenaan, hij registreert de feiten zoals die zich aan hem voordoen.

Daarbij blijft hij open voor een Woord van de andere kant, voor een Stem van boven. Alleen wil hij niets weten van voorbarige antwoorden die de vragen dichtsmeren. Daar is hij te eerlijk, te realistisch, te bescheiden voor.

Als christelijke lezers geloven wij dat Predikers schreeuw uit de diepte door God is beantwoord in de komst van Jezus de Messias. Het evangelie van Jezus is tóch goed nieuws voor mensen onder de zon. Want door het geloof in Jezus leven we niet alleen *onder* de zon met al onze vragen en getob. We leven *in* de Zon van de gerechtigheid, met diepe vreugde en geweldig perspectief.

De Heilige Geest leert ons hopen op God die in Jezus 'God met ons' is, Immanuël.

In de nacht van vragen is in Jezus het vuurtorenlicht ontstoken.

In het moeras van twijfels vind ik in Jezus vaste grond onder de voeten.

Toch is daarmee de boodschap van de Prediker niet achterhaald. Integendeel, je herkent jezelf als gelovige in zijn schreeuw uit de diepte.

14 | De Geest leidt ons in deze diepte. Hij leert ons het onverloste van de wereld heel scherp te zien. Hij doet ons grondig beseffen dat wij onmachtig zijn onszelf, laat staan anderen te verlossen.

De zin van ons leven kunnen we niet vinden in iets onder de zon, wat dat ook maar moge zijn.

Ijdelheid der ijdelheden? Lucht en leegte? Er is hoop! 'Maar als wij hopen wat wij niet zien, dan verwachten wij het met volharding' (Romeinen 8:25).

Alles blijft bij het oude zolang we niet verder en hoger kijken dan de zon. Alles wordt nieuw wanneer we tot de HEERE leren opzien. Door het geloof in Jezus Christus en die gekruisigd, ben ik een nieuwe schepping. 'Het oude is voorbijgegaan, zie, alles is nieuw geworden' (2 Korinthe 5:17).

2. Geen nieuws onder de zon?

Lezen: Prediker 1:1-18; Romeinen 8:18-23

| 15

Prediker werkt in het eerste hoofdstuk van zijn boek het kernthema, de vluchtigheid van het menselijk bestaan onder de zon, op indringende manier uit. We volgen de verzen 4 tot en met 7 op de voet.

Vers 4: 'De ene generatie gaat en de andere generatie komt, maar de aarde blijft voor eeuwig staan.'

Als je kijkt naar de natuur, kun je diep onder de indruk komen van de nietigheid en vergankelijkheid van de mens. Wie in Zwitserland of Oostenrijk naar de bergtoppen kijkt met 'de eeuwige sneeuw', moet beseffen dat eeuwen en eeuwen voor hem of haar ook al mensen naar diezelfde bergen hebben gekeken. Mensen zijn dagiesmensen, maar de aarde verduurt de eeuwen.

Je zou de planeet aarde kunnen vergelijken met een filmscherm. De mens is dan een filmbeeldje, geprojecteerd op het onaandoenlijke scherm van de aarde. Het scherm blijft, de filmbeelden zijn weer weg. En zelfs dat scherm, de aarde zelf, verdwijnt een keer.

Vers 5: 'De zon gaat op, de zon gaat onder, en zij hijgt naar haar plaats, waar zij opging.'